

Anglia in secolul al XVII-lea

Secolul al XVII-lea a fost bogat în evenimente pentru Anglia. Opoziția dintre rege și Parlament a declanșat revoluția burgheză de la mijlocul secolului, care s-a terminat cu executarea regelui Carol I Stuart și proclamarea republicii.

Anglia a parcurs mai multe etape de la cea republicană la dictatura Protectoratului și Restaurația Stuartilor. Perioada a fost dominată de dispute politice și formarea primelor partide parlamentare, dar și de adoptarea unor importante legi care, împreună cu *Declarația drepturilor* din 1689, pun bazele monarhiei constituționale.

Revoluția engleză

Organizarea politică a Angliei. Petiția dreptului

În 1603, la moartea Elisabetei I, tronul englez a revenit regelui Scoției, Iacob I Stuart. Ocuparea tronului de către Stuarti aducea modificări importante în Anglia, unde Tudorii guvernaseră ca monarhi absoluți, grație abilității și personalității lor. Stuartii urmăreau instaurarea unui absolutism de drept, ceea ce contravenea realităților politice din Anglia, unde Parlamentul – format din Camera Comunelor și Camera Lorzilor – împărțea puterea cu monarhia.

Atât Iacob I, cât și fiul său, Carol I (1625-1649), au încercat să guverneze fără a convoca parlamentul, cu ajutorul Consiliului Privat, pe ai cărui membri îi numeau sau revocau după bunul lor plac. Ei legiferau prin proclamații regale și exercitau puterea juridică prin Camera Înstelată și Curtea Înaltei Comisiuni. Stuartii agreau catolicismul într-o țară anglicană, unde se dezvoltase mișcarea numită puritanism care urmărea înlăturarea oricărei rămășițe a catolicismului. Presbiterianismul – un curent al puritanismului – devenise confesiune dominantă în Scoția.

S-a conturat astfel o puternică opoziție parlamentară împotriva Stuartilor: încă din 1604 fusese votată *Apologia Camerei Comunelor*, în care se arăta regelui că el guvernează doar împreună cu Parlamentul, ce are însemnate privilegii, deoarece semnifică “libertățile înnăscute ale poporului englez”. De fiecare dată când a fost convocat, Parlamentul și-a reafirmat dreptul exclusiv de a aproba impozitele și a criticat politica externă a regelui. Parlamentul a fost dizolvat și convocat de mai multe ori.

În 1628, un grup de parlamentari, între care și Thomas Wentworth, John Hampden și John Pym, a redactat *Petiția dreptului*, în care erau stabilite limitele puterii regale și se arătau bazele legale ale prerogativelor Parlamentului, începând cu *Magna Charta Libertatum*, din 1215. Camera Lorzilor a aprobat *Petiția dreptului*, iar regele a fost obligat să o sancționeze. El nu i-a respectat prevederile, întrucât a dizolvat, în 1629, Parlamentul care nu a mai fost convocat până în 1640.

Începuturile revoluției

După o întrerupere de 11 ani, la 13 aprilie 1640, a fost convocat Parlamentul, deoarece războiul cu Scoția necesita noi impozite. El a fost însă dizolvat după doar câteva săptămâni, deoarece și-a exprimat opoziția față de rege. Carol I a ordonat numeroase arestări și a introdus taxe noi, dar înfrângerea în Scoția și grava criză financiară l-au determinat să accepte noi alegeri pentru Camera Comunelor. În urma acestor alegeri a rezultat "*Parlamentul cel lung*", numit așa deoarece a funcționat timp de 13 ani (până în 1653).

Camera Comunelor a lansat ofensiva împotriva regelui și a principalilor lui consilieri, susținută fiind de o parte a lorzilor și de populația Londrei. Regele a fost obligat să accepte hotărârea conform căreia Parlamentul nu putea fi desființat fără propriul său consimțământ. Acesta a întocmit *Mustrarea ce mare* care enumera detaliat abuzurile comise de monarhie și lua măsuri pentru prevenirea repetării lor. Ordinul regelui de a fi arestați cinci fruntași parlamentari nu a putut fi dus la îndeplinire datorită opoziției Camerei Comunelor. Drept urmare, regele a părăsit capitala în ianuarie 1642.

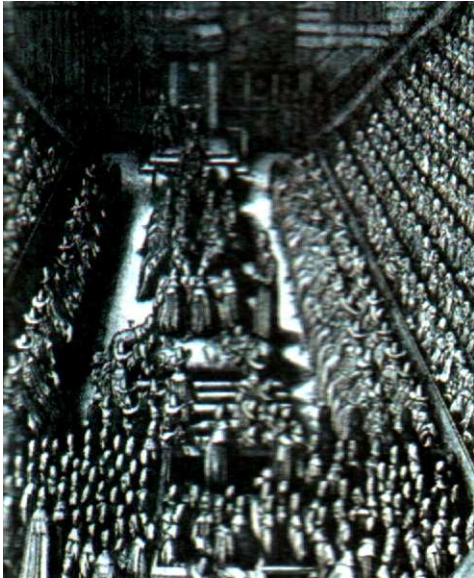
Războiul civil (1642-1649)

Părăsirea Londrei de către Carol I a semnalat începutul Războiului civil între armata regelui și cea a Parlamentului.

Confruntările armate directe au durat până în 1645, timp în care regele a controlat nord-vestul Angliei, stabilindu-și centrul la York și apoi la Oxford, iar Parlamentul, partea de sud-est, având de partea lui flota. Populația Londrei și poziția strategică a capitalei.

Inițial, parlamentarii au încercat realizarea unui compromis cu regele, timițându-i *Cele nouă propuneri* care vizau restrângerea prerogativelor monarhice, iar Parlamentul urma să aibă dreptul de a controla politica internă și externă. Propunerile au fost respinse de rege. Armata regală a obținut mai multe victorii și controla situația, în ciuda faptului

că a fost și ea înfrântă la Marston-Moor (2 iulie 1644), unde un rol important l-a avut detașamentul condus de Oliver Cromwell, numit *Coastele de fier*.

Cromwell a devenit una dintre marile personalități ale Revoluției. El a organizat *Armata Noului Model* și a obținut victoria decisivă de la Naseby (14 iunie 1645). Arhiva regelui a fost capturată, dovedindu-se că el ceruse ajutor străin împotriva propriului popor. Carol I a fugit în Scoția, dar a fost prins și predat Parlamentului din Londra.

Victoria a adâncit neînțelegerile dintre diferitele grupări din Parlament, ceea ce nu a împiedicat adoptarea unor măsuri, între care desființarea posesiunilor cavaleriești, grevate de obligații față de rege.

Radicalii din Parlament, numiți *levellers*, au alcătuit un program numit *Acordul poporului*, în care cereau desființarea Camerei Lorzilor și

realegerea Camerei Comunelor la fiecare doi ani, vot universal pentru toți bărbații peste 21 de ani, reforma fiscală, restituirea pământurilor împrumuite, și altele.

Camera Comunelor s-a declarat singura putere în stat, în virtutea faptului că era organ ales. Ea a instituit un tribunal extraordinar care l-a judecat și condamnat la moarte pe Carol I. Decapitat la 30 ianuarie 1649, acesta a fost primul rege executat de către o revoluție.

Republica (1649-1653)

Executarea lui Carol I a însemnat desființarea puterii regale în Anglia. La 19 mai 1649 a fost declarată "Republica liberă, guvernată de reprezentanții poporului în Parlament". Acesta era compus din Camera Comunelor, cea a lorzilor fiind desființată.

Perioada Republicii a fost dificilă pentru Anglia, amenințată din exterior de uneltirile regaliștilor, iar în interior de luptele acerbe între grupările politice și mișcările populare. Conjunctura externă favorabilă a dus însă la recunoașterea tacită și chiar oficială a Republicii.

Armata, condusă de Oliver Cromwell, s-a îndreptat spre Irlanda catolică pe care a înfrânt-o la Drogheda și Wexford, ocupând două treimi din teritoriul insulei și determinând apariția problemei irlandeze, nerezolvate până astăzi. În Scoția, Cromwell a obținut victoriile de la Dunbar (1650) și Worcester (1651).

Prin victoriile împotriva Irlandei și Scoției a fost prevenit pericolul unei restaurări monarhice, iar noua nobilime și burghezia și-au întărit pozițiile. Au fost luate măsuri pentru protejarea intereselor acestora din urmă, între care *Actul de Navigație* din 1650, care interzicea străinilor să facă comerț în coloniile engleze. Un al doilea Act de Navigație (1651) stipula că importul mărfurilor străine în Anglia urma să se facă numai de vase aflate sub pavilion englez.

Nu au fost totuși luate măsuri de desființare a nobilimii și nici nu au fost adâncite unele reforme; au fost înlăturate doar absolutismul și unele bariere în calea dezvoltării economice și a afirmării politice a burgheziei. Prin acestea, Revoluția engleză și-a menținut un caracter conservator moderat.

Protectoratul

Parlamentul a fost dizolvat în 1653, ca și Consiliul de Stat, prin intervenția directă a lui Oliver Cromwell și a armatei. Bazele juridice ale noului regim au fost stabilite prin *Instrumentul de guvernare*, redactat în numele armatei, de generalul Lambert. Puterea în

stat era împărțită între Cromwell, în calitate de Lord-Protector, Parlament și Consiliul de Stat. Parlamentul, ales la fiecare trei ani, avea o singură cameră, compusă din 460 de deputați.

În realitate, Protectoratul era o dictatură militară: baza puteri era armata, iar Lordul-Protector, comandantul ei suprem, dădea ordonanțe cu putere de lege, avea atribuții executive, controla justiția. Cromwell a încercat să-și asigure o largă adeziune a populației prin promovarea toleranței religioase care-i excludea, totuși, pe catolici și prin amnistierea regalștilor. Treptat el a luat măsuri mai aspre împotriva presei, a împărțit Anglia în districte militare și a convocat Camera Lorzilor.

Moartea lui Oliver Cromwell (1658) a marcat sfârșitul Protectoratului.

Anglia în timpul restaurației

Restaurarea Stuarților

Tradiția monarhică era foarte puternică în Anglia. În timpul revoluției, burghezia și noua nobilime nu au dorit înlăturarea monarhiei, ci îngrădirea ei în limitele constituționale parlamentare. Evenimentele s-au radicalizat însă și datorită inflexibilității lui Carol I.

Regimul republican a fost scurt, iar în perioada Protectoratului i se propusese lui Cromwell titlul de rege. Acesta l-a refuzat pentru a nu pierde sprijinul popular și pe cel al armatei.

La moarte lui Cromwell, adâncirea disensiunilor dintre Parlament și armată au readus în actualitate problema monarhiei. Un grup de monarhiști, în frunte cu generalul Monk, comandantul armatei engleze din Scoția, a acționat pentru readucerea Stuarților. Restaurarea cuprinde domniile lui Carol al II-lea (1660-1685) și cea a lui Iacob al II-lea (1685-1688).

Carol al II-lea a ocupat tronul în alte condiții decât tatăl său, Carol I, în 1625; Anglia trecuse printr-o revoluție și englezii erau hotărâți să păstreze ceea ce obținuseră . prin *Declarația de la Breda* și apoi prin Actul de indulgență și uitare, Carol al II-lea a garantat libertatea conștiinței, amnistierea celor care au participat la revoltă, precum și drepturile noilor proprietari asupra bunurilor confiscate în timpul acesteia. Monarhia avea mulți adepți în Anglia, însă Carol al II-lea a manifestat prudență; după propria-I mărturisire, nu dorea “să-și reia călătoriile” pe continent.

A fost reînființat Consiliul Privat, dar el avea un rol restrâns. În ciuda faptului că speranțele de revenire la absolutism erau legate de catolicism, anglicanismul a fost reintrodus în mod riguros.

Carol al II-lea a continuat politica economică expansionistă, bazată pe supremația mării, domeniu în care Anglia era puternic concurată de Provinciile Unite (Olanda). În urma unui război cu acestea, englezii au obținut pe coasta estică a Americii de Nord, New Amsterdam (devenit New York). Împotriva Provinciilor Unite, Carol al II-lea a încheiat un tratat secret cu Ludovic al XIV-lea al Franței, care prevedea reintroducerea catolicismului în Anglia.

Iacob al II-lea, ajuns pe tron după moartea fratelui său, Carol al II-lea, deși a promis respectarea drepturilor Parlamentului, a acționat în direcția sporirii prerogativelor regale, obținând chiar dreptul de a avea armată permanentă. În plus el s-a sprijinit pe catolici, în ciuda interdicției ca aceștia să ocupe funcții publice, și a dizolvat Parlamentul. Toate acestea au dus la înlăturarea lui de pe tronul Angliei, în 1688.

Constituirea partidelor politice.

Gruparea forțelor în Revoluția engleză s-a făcut mai întâi după criterii religioase, deși interesele politice și-au avut rolul lor. Mai întâi au fost cele două grupări din cadrul parlamentului , situate pe poziții contrare în problema organizării comunităților anglicane: independenții și presbiterienii. Pozițiile lor erau diferite și în ceea ce privește atitudinea față de monarhie .Republica și protectoratul au constituit o etapă importantă pentru maturizarea gândirii politice.

Primul partid, numit *tory*, după denumirea unor răsculați monarhiști din Irlanda – reprezenta curentul conservator și grupa nobilimea atașată monarhiei. Conduși de Thomas Osborne, conte de Dandy, conservatorii au fost chemați la guvernare în 1674, dar au pierdut alegerile din 1679. Erau susținători ai bisericii anglicane, deși aveau o oarecare toleranță pentru catolicism, poate doar din respect pentru regele Carol al II-lea căsătorit cu o prințesă catolică.

Al doilea partid îi grupa, sub denumirea de *whig*, pe adversarii Stuarților și ai catolicismului. Denumirea le fusese dată în derâdere după *whigamores* - o sectă puritană, de stânga din Scoția. Conducătorul era Anthony Cooper, conte de Shaftesbury, partidul era reprezentat, în general de, burghezia și nobilimea nemulțumite de politica Stuarților.

În 1679, au câștigat alegerile; având majoritatea în Parlament, au propus și votat *Habeas Corpus Act*. Considerat cel mai mare succes al lor, legea hotăra, pe baza unor prevederi mai vechi, că nici o persoană nu poate fi arestată dec pe baza unei cerințe judecătorești scrise, aduse la cunoștința inculpatului în maximum 24 ore. Votarea acestei legi a constituit un moment important în dezvoltarea constituțională a Angliei și a Europei.

Particularitățile domniei lui Iacob al II-lea au adus la o apropiere între whig și tory, deși cele două partide și-au păstrat identitatea, istoria engleză fiind marcată de lupta lor pentru putere.

BIBLIOGRAFIE:

Eugen Palade, Liviu Burlec, Elena Cozma – Istorie – Ed. Corint 2001